

พิธีกรรมเกี่ยวกับการตาย

ชีวิตขั้นสุดท้าย คือ การตาย คำว่าตายได้แก่ การสิ้นลมหายใจ ร่างกายของคนตาย เรียก **ซากศพ** คำว่า **ศพ** เป็นคำไทย ภาษาบาลีว่า **ฉว** สันสกฤตว่า **ศว** แปลว่า **ศพ** ประเพณีเกี่ยวกับศพมีดังนี้ เทวทูต คนใช้ของเทวดา หรือสิ่งที่ปรากฏอยู่รอบๆ ตัวเราเรียก เทวทูตมี 5 อย่าง คือ

- 1.ความเกิด
- 2.ความแก่
- 3.ความเจ็บ
- 4.ความต้องโทษ
- 5.ความตาย

เมื่อเห็นคนแก่ เจ็บ คนต้องโทษ และคนตาย พระศาสนาสอนให้คนน้อมนึ้มมาใส่ตัว จนเกิดความสลัดใจ ไม่กล้าทำกรรมอันเป็นบาป ถ้าไปพิจารณาในเวลาค้างแข็ง หรือเขียนคาถาเทวทูตใส่ปาก คนตายเทวทูตจะช่วยอะไรไม่ได้

คาถาเทวทูต

1. อหัมปิ โขมहि ซาติธัมโม ซาติง อนตีโต หันทาหัง กัลยาณัง กโรมิ กาเยน วาจาเย มนสาฯ
เรามีความเกิดเป็นธรรมดา จะล่วงพ้นความเกิดไปไม่ได้ เอาเถอะ เราจะรีบทำความดีด้วย
กาย วาจา ใจ ก่อนตาย
2. อหัมปิ โขมहि ชราธัมโม ชรัง อนตีโต หันทาหัง กัลยาณัง กโรมิ กาเยน วาจาเย มนสาฯ
เรามีความแก่เป็นธรรมดาจะล่วงพ้น
3. อหัมปิ โขมहि พยาธิธัมโม พยาธิง อนตีโต หันทาหัง กัลยาณัง กโรมิ กาเยน วาจาเย มนสาฯ
เรามีความเจ็บไข้เป็นธรรมดาจะล่วงพ้นความเจ็บไข้ไปไม่ได้ เอาเถอะเราจะรีบทำความดีด้วย
กาย วาจา ใจ ก่อนตาย

4. เย กิร โภ ปาปานี กัมมานิ กโรนติ เต ทิฏฐุเว อัมเม เอวรูปา วิวิธา กัมมการณา กรียันติ
กิมังคัง ปรัตถ หันทาหัง กัลยาณัง กโรมิ กาเยน วาจาเย มนสาฯ

คนที่ทำกรรมชั่ว จะถูกเขาทำกรรมต่าง ๆ อย่างเหมาะสม ในปัจจุบันทันตาเห็นไม่ต้องรอถึง
ชาติหน้า เอาเถอะเราจะรีบทำความดี ด้วยกาย วาจา ใจ ก่อนตาย

5. อหัมปิ โขมติ มรณธัมโม มรณัง อนตฺโต หันทาหัง กัลยาณัง กโรมิ กาเยน วาจาเย มนสาฯ

เรามีความตายเป็นธรรมดา จะล่วงพ้นความตายไปไม่ได้เอาเถอะเราจะรีบทำความดีด้วยกาย วาจา
ใจก่อนตายบอกทางสวรรค์ ถ้าคนป่วยมีอาการหนักจนจะสิ้นลมหายใจ เขาจัดดอกไม้ธูปเทียนให้คน
ป่วยประณมมือถือเตีอนให้ระลึกถึงคุณพระ

ทางคติโลก ถือว่าให้นำเครื่องสักการะนั้นไปไหว้พระธาตุเกษแก้วจุฬามณีเจดีย์ บนสวรรค์
ชั้นดาวดึงส์

ทางคติธรรม สอนให้คนรู้จักไหว้พระ อย่าอยู่โดยไม่รู้จักให้ทานรักษาศีลภาวนา

◆ อาบน้ำศพ

ศพที่ถูกฆ่าตาย ตกน้ำตาย ตกต้นไม้ตาย เป็นต้น ถือว่า **ตายโหง** ไม่นิยมอาบน้ำศพ เพียงแต่
มัดแล้วนำไปฝังที่ป่าช้า เพราะถือว่าตายไม่บริสุทธิ์ ที่ไม่เผาเพราะกลัวจะเกิดความเดือดร้อนแก่ญาติพี่น้อง
น้อง แต่ถ้าเป็นการตายธรรมดานิยมอาบน้ำด้วยน้ำหอม

ทางคติโลก ถือว่าอาบเพื่อปราศจากมลทิน

ทางคติธรรม ถือว่าสอนให้คนเป็นเอาศีล สมถิ ปัญญา เป็นน้ำอาบ กาย วาจา ใจ ให้สะอาด

◆ หวีผมศพ

การหวีผมให้ศพ หวีไปข้างหลังครึ่งหนึ่ง ข้างหน้าครึ่งหนึ่ง

ทางคติโลก ถือว่าหวีสำหรับคนตายและคนเกิดเมื่อหวีแล้ว หักออกเป็นสองท่อนทิ้งเสีย

ทางคติธรรม ถือว่าเป็นการเตือนให้พิจารณาว่า ความเกิดกับความตาย เป็นของคู่กัน เกิด
แล้วต้องตาย ตายแล้วต้องเกิด ผู้ที่ไม่ตายคือผู้ที่ไม่เกิด

◆ นุ่งห่มผ้าศพ

ใช้ผ้าขาวนุ่งสองชั้น ชั้นในเอาชายพกไว้ข้างหลัง ชั้นนอกเอาชายพกไว้ข้างหน้า แล้วห่มผ้า
เฉลียงบ่า

ทางคติโลก ถือว่า นุ่งเอาชายพกไว้ข้างหลังเป็นการนุ่งของคนตาย นุ่งเอาชายพกไว้ข้างหน้า
เป็นการนุ่งของคนเป็น

ทางคติธรรม ถือว่า ที่นุ่งผ้าขาวเป็นการสอนให้มีสุจริต เพราะสุจริตเป็นธรรมที่ขาว

◆ รदन้าหอมศพ

เมื่อยกศพขึ้นบนเตียงแล้ว เอามือขวาของศพยื่นออกไปบนเตียง เอามือนอนใบเล็กๆ รองหัน
หัวศพ ไปทางทิศตะวันตกใช้น้ำอบน้ำหอมรด ถ้าผู้ตายเป็นพ่อแม่ ลูกหลานจะนำขมิ้นทาที่หน้าและ
เท้าพิมพ์ไว้เคารพบูชา

ทางคติโลก ถือว่า เป็นการแสดงความเคารพต่อศพ และให้ศพมีกลิ่นหอม

ทางคติธรรม ถือว่า สอนให้เคารพต่อบุคคล วัตถุ สถานที่ และให้รักษาศิลเพราะศิลปะมีกลิ่นหอมกว่ากลิ่นน้ำอบน้ำหอม

◆ เงินใส่ปากศพ

เงินใส่ปากศพใช้เงินฮาง เงินเหรียญเงินบาท

ทางคติโลก ถือว่าให้ค่าเสียบ้างอาหาร ค่ำรถ ค่าเรือ แก่ผู้ตายสำหรับเดินทางไปสวรรค์

ทางคติธรรม ถือว่าสอนคนเป็นให้รู้จักใช้เงินให้เป็นประโยชน์ อย่าตระหนี่ ถี่เหนียว ไม่รู้จักกินรู้จักใช้เวลาตายไปเขาเอาเงินยัดใส่ปาก ก็เอาไปไม่ได้ ปล่อยให้เขาแย่งกันซูลมุนวุ่นวาย

◆ คำหมากใส่ปากศพ

ผู้ชอบกินหมาก เขาก็ตำหมากใส่ปากให้

ทางคติโลก ถือว่าเป็นการแก้ทุกข์ ถ้าได้กินจิตใจก็สบาย

ทางคติธรรม สอนให้คนรู้ว่าคนตายเป็นอย่างนี้ เวลาเป็นอยากกินอยากเคี้ยวเวลาตายเอาใส่ปากให้ก็ไม่กิน ไม่เคี้ยว

◆ ปิดตาปิดปาก

เขาใช้ขี้ผึ้งตีปิดตาปิดปากศพ

ทางคติโลก ถือว่าเพื่อป้องกันความอูจาด ลามก

ทางคติธรรม ถือว่าเป็นการสอน คนเป็น ให้รู้จักระวังรักษา ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ อย่าให้ทุกข์เกิดขึ้นเพราะทุกข์ที่เกิดขึ้นเกิดจากไม่สำรวมสิ่งเหล่านี้

◆ มัดศพ

ใช้เชือกหรือด้ายมัดศพ 3 เปราะ คือที่ คอ 1 มือ 1 เท้า 1

ทางคติโลก ถือว่าเพื่อกัน มิให้ศพพองขึ้นตันโลงแตก

ทางคติธรรม ถือว่าเครื่องผูกมัดคนมี 3 คือ

1. ปุตุโต คีเว เชือกคือลูกมัดที่คอ
2. ธนัง ปาเท เชือกคือสมบัติมัดที่เท้า
3. ภรียา หัตถเถ เชือกคือเมี่ยมัดที่มือ

ตรงกับภษาชิตโบราณว่าไว้ว่า "ต้นหาฮักลูกเหมือนดังเชือกผูกคอ ต้นหาฮักเมี่ยมเหมือนดังปอผูกคอ ต้นหาฮักเข้าของเหมือนดังปอกสุบตีน ต้นหาสามอันนี้มาขึ้นให้เป็นเชือก ให้กลิ้งเกลือกอยู่ในวิภะสงสาร

◆ ปูปากศพ

เอาไม้ไผ่ยาวขนาดโลงสับติดกันเป็นปากให้ได้ประมาณ 7 ซี่ หรือใช้ไม้ไผ่ 7 ซีก ถักด้วยเชือกหรือหวาย ปูปากแล้วเอาศพใส่

ทางคติโลก ถือว่าให้ไฟลอดขึ้นไหม้ศพได้ง่าย

ทางคติธรรม ถือว่าให้เดินตามทางวิสุทธิมรรค 7 ผู้เดินตามทางสายนี้ ถึงที่หมายง่ายไม่เสียเวลา เหมือนศพที่ปูด้วยปาก 7 ซี่ ไฟไหม้ง่ายฉะนั้น

◆ บันไดสามชั้น

บันไดทำด้วยก้านกล้วยหรือ ไม้ไผ่ผูกเป็นสามชั้นเหมือนบันไดธรรมดา ขนาดกว้างเท่ากับ ปากโลง วางไว้ข้างนอกหรือในโลงก็ได้

ทางคติโลก ถือว่าให้ผู้ตายขึ้นลงได้ง่าย และให้พาดบันไดนี้ขึ้นไปไหว้ธาตุเกษแก้วบนสวรรค์

ทางคติธรรม ถือว่าบันไดพาดบันได 3 ชั้น หมายถึงภพ 3 คือ กามภพ รูปภพ อรูปภพ เป็นสถานที่อยู่ของสัตว์ซึ่งจะเกิด ๆ ตาย ๆ

◆ ตั้งศพ

ศพนั้นจะใส่ในโลงหรือไม่ก็ตามจะตั้งไว้ในที่ใดก็ตามต้องหันหัวศพไปทางทิศตะวันตกเสมอ

ทางคติโลก ถือว่าการนอนหันหัวไปทางทิศตะวันตกนอนอย่างผีหันไปทางทิศตะวันออกนอนอย่างคน

ทางคติธรรม ถือว่าสอนให้พิจารณาว่า การตายคือการเสื่อมไป สิ้นไป ตกไปเหมือนกับพระอาทิตย์ตกไป

◆ ตามไฟศพ

จุดตะเกียงหรือได้ไว้ทางหัวและเท้าศพตลอดคืน

ทางคติโลก ถือว่าจุดไว้แทนไฟธาตุผู้ตายบ้าง จุดไว้กันความกลัวบ้าง

ทางคติธรรม ถือว่าสอนให้คนมีปัญญาเพราะปัญญานั้นเป็นแสงสว่างในโลก ที่โลก

เจริญรุ่งเรืองเกิดเพราะปัญญา

◆ ดับไฟศพ

เมื่อพระมาตिकाจบแต่ละครั้ง จะเป็นเวลากลางวันหรือกลางคืนก็ตามนิยมนับเทียนหรือตะเกียงชั่วคราว

ทางคติโลก ถือว่าเป็นการดับเสนียดจัญไร หรือดับความอาภัพ อัมภมคลให้สูญสิ้นไป

ทางคติธรรม ถือว่าดับไฟเปรียบเหมือนตาย จุดไฟเปรียบเหมือนเกิด ทุกสิ่งที่เกิดขึ้นมาแล้ว

จะต้องตาย ที่ไม่ตายไม่มี จะผิดแผกแตกต่างกันบ้างก็ที่เร็วหรือช้าเท่านั้น

◆ การเลี้ยงศพ

ถึงเวลารับประทานอาหารเช้าเย็น เขาจะจัดอาหารคาว หวาน หมาก พลู บุหรี่ มาตั้งไว้ทางหัวโลงแล้วเอามือเคาะโลงปลุกให้ตื่นขึ้นมากิน

ทางคติโลก ถือว่าเป็นการเลี้ยงผู้ตาย

ทางคติธรรม ถือว่าสอนคนเป็นให้รู้สึกสำนึกตัวอย่าทำบาป ทำกรรม เพราะกินเช่น ฆ่าเขาลักเขามากิน เป็นต้น เวลาตายแล้วมดกินแทน

เงินเฮือนดี

เฮือนที่มีศพอยู่ เรียก เฮือนดี ที่เรียกเช่นนั้นถือเอานิมิตของผู้มา คือบรรดาญาติ พี่น้องเมื่อได้ยินข่าวใครตายลงจะพากันนำข้าวของเงินทองมาช่วยเหลือ มาคบบงเงินจนงานเสร็จ

◆ สวดมาติกา

ก่อนจะเอาศพใส่ในโลง นิมนต์พระสงฆ์มา มาติกาทั้งเช้าและค่ำ เวลาจะมาติกา เจ้าภาพ จุดธูปเทียนบูชาศพ แล้วอาราธนาศีล 5 เอามือเคาะโลงบอกให้ผู้ตายมารับศีลด้วย เสร็จแล้วพระสงฆ์สวดมาติกา

ทางคติโลก ถือว่าการให้ศีล และสวดมาติกา นั้นเป็นการให้บุญแก่ผู้ตาย

ทางคติธรรม ถือว่าเป็นการสอนให้คนเป็นให้รู้จักรับศีลกินทานเสียแต่เมื่อยังเป็นคน เวลาตายไปแล้วจะทำอะไรไม่ได้ แม้เขาจะปลุกให้ตื่นขึ้นมารับศีลก็ลูกไม่ได้ นี่คือคนตาย

◆ สวดยอดमुख

ยอดमुख คือ ยอดธรรม ยอดธรรมได้แก่ พระอภิธรรมพระที่นิมนต์ไปสวดมาติกาและยอดमुख เป็นจำพวกเดียวกัน แต่เวลาสวดแบ่งหน้าที่กันสองรูปสวดยอดमुखนอกนั้นสวดมาติกา การสวดก็สวดไปพร้อมกันและจบพร้อมกัน

ทางคติโลก ถือว่าการสวดมาติกา และยอดमुखเป็นการให้บุญแก่ผู้ตาย

ทางคติธรรม ถือว่าเป็นการชดใช้บุญคุณของท่านผู้มีพระคุณ เช่น พระพุทธเจ้าไปโปรดพระมารดาบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ แสดงพระอภิธรรม 7 คัมภีร์ โปรดเป็นการชดใช้ค่าข้าวป้อน และน้ำนม

◆ ยกศพออกจากเรือน

ผู้ปวียนอนตายอยู่ในห้องใดก็ตั้งศพไว้ห้องนั้น เมื่อจะยกศพลงจากเรือนไม่ให้ลอดชื้อเปิดฝาห้องนั้น แล้วยกออกมาทางระเบียงลงนอกชาน

◆ ส่งสะการศพ

ดอกไม้ธูปเทียนเรียกเครื่องสักการะก่อนจะยกศพลงจากเรือน ลูกหลานของผู้ตาย จัดเครื่องสักการะไปเคารพศพส่วนญาติพี่น้องคนอื่นๆ นำเครื่องสักการะไปเคารพที่ป่าช้า การกระทำทั้งนี้ ถือว่า หากได้พลาตพลังต่อผู้ตาย ผู้ตายจะได้ยกโทษให้หากมิได้ประมาทพลาตพลัง ก็เชื่อว่าได้บำเพ็ญกุศล เคารพต่ออุณบุคคลอีกโสดหนึ่ง

◆ การหามศพ

ไม้หามใช้ไม้ไผ่บ้าน 2 ลำ เอาโลงขึ้นตั้งชันด้วยตอกชะเนาะหามข้างละ 3-4 คน เอาเท้าศพไปก่อนห้ามพังกกลางทาง ห้ามเปลี่ยนบ่า ห้ามข้ามนา ข้ามสวน ที่ทำดังนี้ด้วยถือว่าเป็นของคะลำ

◆ การจูงศพ

ใช้ด้ายหรือเชือกจูงศพ ถ้าผู้ตายมีลูกหลานเป็นผู้ชาย ก็ให้บวชเป็นพระหรือเณร เป็นหญิงให้นุ่งขาวห่มขาวบวชเป็นชีจูงศพไปป่าช้า เมื่อแจกข้าวแล้วจึงสึก หรือจะอยู่ไปตลอดก็ได้

ทางคติโลก ถือว่าเกิดมาทั้งที่ไม่เสียชาติเกิด มีลูกชายลูกหญิงได้บวชจูงไปถึงป่าช้า

ทางคติธรรม ถือว่าสอนให้ลูกจูงพ่อแม่ขึ้นจากหลุมลึกด้วยการสอนให้พ่อแม่มีศีลธรรมอันดี

◆ หว่านข้าวสาร

เมื่อหามศพออกจากบ้านมีการหว่านข้าวสารไปตลอดทาง

ทางคติโลก ถือว่าให้ผีลงมาเก็บกินข้าวสาร เวลาหามศพไปจะได้ไม่หนัก

ทางคติธรรม ถือว่าสอนคนเป็นให้พิจารณาว่าข้าวสารคือแก่นข้าว คนเราถ้าถึงแก่นคน ก็ไม่ต้องเกิดตายอีก ข้าวสารก็เหมือนกันจะเอาไปเพาะปลูกก็ไม่เกิดอีก

◆ หว่านข้าวตอกแตก

ข้าวเปลือกที่ใช้คว่ำด้วยไฟให้แตกเรียกข้าวตอกแตก ข้าวนี้ใช้โรยไป ตลอดทางเหมือนข้าวสาร

ทางคติโลก ถือว่าให้ผีอยู่ในโลงลงมาเก็บกิน

ทางคติธรรม ถือว่าสอนให้คนเป็นพิจารณาคอนตายว่าคนตายรูปกับนามแตกจากกัน เหมือนข้าวตอกแตกที่แตกออกจากกัน

◆ ไม้ขีดทาง

เมื่อหามศพผ่านไป เขาจะใช้ไม้ขีดทางหรือหักกิ่งไม้ไว้ เพื่อให้ผู้ตายตามไป ข้างหลังได้สังเกตเห็นอย่างหนึ่งเป็นการลงตาผีที่กลับมา มันจะเข้าใจว่านี่ไม้ขีดทางไปบ้านของเรา เพราะมีขีดและกิ่งไม้ขวางทาง

◆ ที่ปลงศพ

ศพที่จะปลงศพนั้น เขาเอาไข่ 1 ใบ ข้าว 1 ปั้น เสี่ยงทายถ้าไข่แตกตรงไหนให้ฝัง หรือเผาตรงนั้น โดยถือว่าตรงนั้นเจ้าของเขาอนุญาตให้แล้ว ผู้ตายก็พอใจอยู่ที่นั่นแล้ว แล้วปลงศพที่ตรงนั้นหาพื้นมากองเป็นกองเรียก กองฟอน ปักหลักสี่หลักที่มุมทั้งสี่เรียกลักสะกอน เวียนสามรอบ ก่อนจะยกศพขึ้นตั้งกลางกองฟอนหามศพเวียนรอบกองฟอน 3 รอบ การเวียนต้องเวียนซ้าย

ทางคติโลก ถือว่าเวียนซ้ายเป็นการแสดงความเคารพต่อศพ

ทางคติธรรม ถือว่าแม่น้ำคือสงสาร ไหลหมุนเวียนเปลี่ยนแปลงอยู่ไม่ขาดระยะ ตัวคนคือตัวกิเลสเกิดมาแล้วต้องสร้างกรรม ครั้นสร้างแล้วได้รับผลกรรมเกิดขึ้นมาอีก ถ้าไม่ตัดกิเลสขาด เป็นต้องมาเกิดอยู่ร่ำไป กระแทกกองฟอน เมื่อจะยกโลงขึ้นตั้ง ให้เอาโลงกระแทกกองฟอน 3 ครั้ง ที่ทำดังนี้เป็นการสอนคนเป็น ให้พิจารณาดู อย่าว่าแต่คนเป็นเลยแม้คนตายแล้วก็ยังถูกระแทกแตกตันแล้วจะได้ระมัดระวังตัวต่อไป

◆ ล้างหน้าศพ

ก่อนล้างต้องพลิกศพ เอาผ้าห่อศพออก เพื่อไฟจะได้ไหม้เร็ว แล้วทูปเอาน้ำมะพร้าวและน้ำอบ น้ำหอมล้างหน้าศพ

ทางคติโลก ถือว่าน้ำมะพร้าวเป็นน้ำที่ใสสะอาดการล้างก็เพื่อให้ศพสะอาด ปราศจากมลทิน

ทางคติธรรม ถือว่าสอนคนเป็นให้เอาน้ำคือ สุจริตธรรมชำระล้างใจให้สะอาด โยนผ้าข้ามโลง เมื่อล้างศพแล้วโยนผ้าข้ามโลง 3 ครั้ง แล้วเอาผ้านั้นไปให้พระนั่งสวดมาติกา เสร็จแล้วจะเก็บไปหรือถวายพระก็ได้ ตามตู้หนังสือใบลาน ผ้าห่อหนังสือโดยมากเป็นผ้าวาหรือผ้าชิน เพราะคนโบราณชอบถวายผ้าให้เป็นสงฆ์ ถือว่าเป็นการทำบุญให้ผู้ตายอีกโสดหนึ่ง

◆ ไม้ข่มเหง

ไม้แก่นสองท่อนยาวท่อนละ 2 วาเศษใช้สำหรับบังคับมิให้โลงตกลงจากกองฟอน การเอาไม้ข่มเหงไว้เช่นนี้ ถือว่าเป็นการสอนคนว่าคนเรานั้นไม่ว่าจะชั่วดีมีจันใหญ่เล็กเพียงไหนก็ต้องมีผู้ปกครองคอย ควบคุมดูแลว่ากล่าวตักเตือนอยู่ตลอด

◆ หว่านกาละพฤกษ์

หมากเงินหมากทอง เรียก หมากกาละพฤกษ์เขาเอาผลไม้ ก้านกล้วยตัดเป็นท่อนๆ หรือไม้ขีดไฟ เสียบสตางค์เข้าไปในนั้น ก่อนจะเผาศพมีการหว่านกาละพฤกษ์ ผู้คนวิ่งวุ่นกันเก็บเอาตุ๋แล้วนำสนุกสนานยิ่งนัก มาตีกาบังสุกุลศพก่อนจะเผา นิมนต์พระสวดมนต์มาตีกา เสร็จแล้วโยงด้ายจากโลงให้พระชกบังสุกุล เสร็จแล้วพระให้พร แล้วลงมือเผาต่อไป วันที่ไม่ควรเผาศพ วันพระ วันอังคาร และวันศุกร์ 9 กอง ถือว่าเป็นวันที่ไม่ควรเผา วันพระนั้นเป็นวันที่พระสงฆ์ทำกิจพระศาสนา ญาติโยมก็พากันไปรักษาศีล ฟังธรรม วันอังคารถือว่าเป็นวันแข็ง ถ้ามีความจำเป็นจะต้องเผาให้ทำการอุปโลกน์เสียก่อน คือเมื่อนำศพไปถึงป่าช้าแล้วคนหนึ่งทำพิธีชูดหลุมจะฝัง พระสงฆ์ไปขอแผ้วจากญาติโยม ขอให้ญาติโยมช่วยหาฟืนมาให้ แล้วจัดการเผา ส่วนวัน 9 กองนั้น เป็นอีกวันหนึ่งที่ไม่เคยเผาด้วยถือว่าวันทั้งสามนี้เมื่อเผานำความเดือดร้อนมาให้

◆ การเผาศพ

ไฟสำหรับจุดศพนั้นเขามีไว้ต่างหากใช้ใต้หรือจุดเทียนห้ามมิให้จุดติดต่อกัน ด้วยถือว่าไฟธรรมดาก็ดี ไฟราคะ โทสะ โมหะก็ดี ไฟทั้งนี้เป็นของร้อน ถ้าไปต่อกันเข้าจะลูกกลมใหญ่โตไหม้บ้านเมือง และ ทำลายทรัพย์สินอาคาร บ้านเรือนให้เสียหายพินาศ เเผาแล้วกลับบ้านมีการบายศรีสู่ขวัญให้เพื่ออยู่เย็นเป็นสุขต่อไป

◆ การเก็บกระดูก

เมื่อเผาศพครบ 3 วัน แล้วเชิญญาติพี่น้องและนิมนต์พระสงฆ์ไปทำพิธีเก็บกระดูก จัดอาหารไป 1 ที่ เมื่อถึงป่าช้าหลุมเผาศพแล้วนำอาหารไปเลี้ยงผี บอกเล่าว่าพຽ່ງนี้ไปกินข้าวแจกลูกหลานเขา จะทำบุญแจกข้าว พอบอกเล่าแล้วก็กองกระดูกให้เป็นรูปคนนอนหงาย สมมุติว่าตาย หันหัวไปทางทิศตะวันตกแล้วนิมนต์พระมาบังสกุล พอเสร็จแล้วลบรูปหุ่นนั้นเสีย ทำรูปหุ่นใหม่หันหัวไปทางทิศตะวันออก สมมุติว่าเกิดใหม่ เอากระดูกใส่ในหม้อวาง ไว้ตรงกลางรูปหุ่น แล้วนิมนต์พระสงฆ์บังสกุลเป็น แล้วเชิญเถ่าถ่านที่เหลื่อลงไปหลุมฝังไว้

บางท้องถิ่นในภาคอีสานเหนือ หลังเผาศพเสร็จแล้ว 3 วัน ถึงจะเก็บกระดูกมาทำบุญที่บ้าน ว่ากันว่า รอให้กระดูกเย็นเสียก่อน คือ เย็นโดยไม่ต้องใช้น้ำราด

ระหว่างที่รอให้ครบ 3 วันนั้นลูกหลานจะจัดเตรียมเครื่องทำบุญ และของถวายวัด ที่ภาคอีสานเหนือ จะมีการทำตุงเป็นผืนใหญ่ ยิงยาวเท่าไรก็ได้ก็ยิ่งดี เสมือนหนึ่งว่าให้ผู้ตายเป็นทางขึ้นสู่สวรรค์

การเผาแบบคนโบราณ นอกจากจะทำเป็นโลงแล้ว ยังทำเป็นรูปนกหัสติลิงค์ ซึ่งเป็นนกที่มีขนาดใหญ่มาก คนเป็นใหญ่เป็นโตมีเกียรติยศชื่อเสียง จึงสมควรให้เผาแบบนี้ ประวัติมีว่า

นกหัสติลิงค์ เป็นนกใหญ่ตัวโตเท่าช้าง อาศัยอยู่ในป่าหิมพานต์ เรียก ชื่อตามเจ้าของภาษาว่า **หัตถิลิงคะสะกุกุณ** เรียกตามภาษาของเราว่า **นกหัสติลิงค์** เรื่องย่อมีว่า พระเจ้าปรีดิปะเจ้าเมืองโกสัมพี นั่งผิงแดดอยู่กับราชเทวีมีครรภ์แก่ พระนางห่มผ้ากัมพลแดง นกเข้าใจว่า ก้อนเนื้อจึงบินมาโอบเอาไปวางไว้ในระหว่างคาคบไม้ไทร พระนางปรบมือร้อง นกตกใจบินหนีพระนางจึงลงจากคาคบไม้ แล้วประสูติพระโอรสในขณะที่ฝนตกฟ้าร้อง จึงขนานนามพระโอรสว่า อุเทน

ชาวอีสาน เมื่อเจ้าเมืองหรือพระสงฆ์ผู้หลักผู้ใหญ่ถึงแก่กรรมมักจะทำศพเป็นการใหญ่โตหีบศพทำแบบโบราณ มีบุขบหลายชั้นทำรูปนกหัสติลิงค์ ตั้งบนกองฟอนตั้งหีบศพบนหลังนกหัสติลิงค์ ปลูกประรำใหญ่และสูงคร่อม มีมหรสพคบงันและทำบุญกุศลครบ 7 วัน 7 คืน ถึงวันเผาก็ทำพิธีขานนกหัสติลิงค์แล้วจึงเผา ผู้นำชาวอีสาน คือ พระตา พระวอ ก็ปรากฏว่า ทำศพแบบรูปนกหัสติลิงค์ เอาศพพระวอ พระตาขึ้นตั้งบนหลังนก มีมหรสพครบ 7 วัน 7 คืน แล้วเผา ณ พุ่มบ้านคู บ้านแก เขตนครจำปาศักดิ์ ลูกชายของพระตา 2 คน คือ ท้าวคำผง เจ้าเมืองอุบลฯ คนแรก นามว่า พระปฐมราชวงศา และท้าวพรหม เจ้าเมืองอุบลคนที่สอง นามว่าพระพรหมราชวงศาก็ปลูกชายท้าวคำผง ชื่อกุทอง เจ้าเมืองคนที่สามนามว่า พระปฐมราชวงศา เจ้าเมืองทั้งสามองค์นี้ ครองเมืองอุบลมาเป็นเวลานานถึง 80 ปีเศษ เวลาถึงแก่กรรม ก็จัดทำศพแบบรูปนกหัสติลิงค์ มีมหรสพคบงัน 7 วัน 7 คืน ณ บริเวณพุ่มศรีเมือง ในเมืองอุบลราชธานี (จากประวัติเมืองอุบลฯ โดย สิบ ปิติกะวงศ์ พ.ศ. 2479)

การจัดทำศพแบบรูปนกหัสติลิงค์นี้ถือเป็นเกียรติประวัติอย่างสูง สมควรได้รับเกียรติศักดิ์ เช่นนั้น ต้องได้ทำประโยชน์แก่ประเทศชาติ และพระศาสนามากมาย ส่วนเจ้าเมืองและพระสงฆ์ผู้หลักผู้ใหญ่ในภาคอีสานซึ่งได้ทำความดีมีจำนวนมาก เวลาทำศพ จะได้ทำแบบรูปนกหัสติลิงค์นี้หรือไม่ ผู้เขียนไม่สามารถนำมาเล่าไว้ จึงขออภัยไว้ ณ ที่นี้ด้วย

◆ การเผาศพ

เกี่ยวกับการตายนี้ คนโบราณมีข้อห้ามไว้หยาบหยาบ จุดประสงค์ของผู้ห้ามก็เพื่อต้องการให้เกิดความสวัสดิมงคล ผู้อยู่กับให้สบาย ผู้ตายให้มีสุข ข้อที่คนโบราณห้ามไว้ มีดังนี้

1. อายุไม่ถึง 10 ปี ตายแล้วห้ามไม่ให้เผา ถ้าเผาจะเกิดความฉิบหายแก่ พ่อแม่ พี่น้อง วงศาคณาญาติ และทรัพย์สินเงินทอง
2. ตายเพราะโรคคลงท้อง (ท้องร่วง) ห้ามไม่ให้เผา
3. ตกน้ำตาย ตกเรือตาย ห้ามไม่ให้เผา
4. พกบวมตาย ห้ามไม่ให้เผา
5. ตายเพราะช้างม้าเหยียบ เสือกัด งูกัด ควายขวิด ตกต้นไม้ตายผิวกินเหล่านี้ ห้ามไม่ให้เผา
6. ตายเพราะมีด หอก ดาบ หลาว แหลม เหล่านี้ ห้ามไม่ให้เผา
7. ตายเพราะสู้รบกันด้วย หลาว แหลม เหล็ก และโรคลงแดงห้ามไม่ให้เผา ถ้าเผาจักเกิดอันตรายแก่เจ้าบ้าน และพ่อแม่พี่น้อง ถ้าจะเผาให้นำไปเผาที่อื่น ห้ามเผาร่วมป่าช้า ถ้าเผาร่วมป่าช้าจักเข็ดขวางแก่ไพร่เมือง ผู้ตายเช่นนี้ ห้ามมิให้นับถือเป็นด้า (ผีเรือนหรือของฮักษา) ถ้านับถือเวลาทำผิดเขาจะมาถามกินวัว ควาย หมู เห็ด เป็ด ไก่ กับเราทุกวัน ถ้าเรายอมให้ก็เสียของ ถ้าไม่ให้มันก็เป็นปอบเป่าโพงผีมากินเรา
8. เวลาคบฝังเรือ ให้หว่านขี้เถ้ารอบเรือ เมื่อผีถึงป่าช้าแล้ว คนที่อยู่บ้านให้เอาเสื้อผ้าพี่น้องผีไปซ่อนไว้เวลากลับจากเผาห้ามเหลียวหลัง มาถึงแล้วให้แสดงอาการกลัวผี ผู้อยู่บ้านให้ปิดประตูเรือน ให้ผู้มาจากเผาศอบน้ำให้สะอาดทุกคน แล้วจึงเปิดประตูให้ขึ้นไปบนเรือผู้หลัก ผู้ใหญ่จึงให้ศีลให้พร ถ้าทำได้ดังกล่าวมาจะปราศจากทุกขโศกโรคภัย อยู่เย็นเป็นสุข
9. เป็นกำลิตตาย หรือคนป่วยไม่หาย ต้องการจะย้ายไปรักษาในที่อื่น ให้นิมนต์พระสงฆ์มาทำพิธีสวดให้แล้วจึงให้เข้าไปในเรือน ถ้าตายให้เอาไปที่อื่น ถ้าเผาร่วมป่าช้าจะเข็ดขวางไพร่เมือง
10. ไม่ล้อเกวียนและดินเกวียนที่หักแล้ว ห้ามไม่ให้เอาไปรองดินบันได
11. ห้ามปลุกผีนั่ง ถ้าทำจักเกิดอันตรายแก่พ่อเรือน แม่เรือน ลูกหลาน ญาติพี่น้อง ข้าวของเงินทอง (จากหนังสือธรรมสอนโลก)

◆ หมายเหตุ

การฝังศพเป็นปัญหาที่ถกเถียงกันมาตลอด เพราะเกจิอาจารย์บางคนว่าควร บางคนว่าไม่ควร โดยอ้างตำราที่ ตำราที่ห้ามก็ห้ามเพียงว่า คะลำบ้าง จะเป็นอันตรายบ้าง จะพินาศฉิบหายถึงชายตัวบ้าง เมื่อเป็นเช่นนี้เราจะแก้ไขอย่างไร

สมมุติว่าห้ามไม่ให้เผา แต่เราจำเป็นต้องเผา เราจะทำอย่างไร? โบราณแนะนำวิธีทำไว้ดังนี้

1. ในที่ที่ซึ่งไม่มีพระสงฆ์เป็นประธาน ถ้าเราจะเผา เราก็จัดการบวงสรวงศพ บอกให้ศพทราบ ความจำเป็นและร้องขอศพอย่าไปเบียดเบียน
2. ในที่ที่ซึ่งมีพระสงฆ์เป็นประธาน ท่านจะสั่งให้เผาก็จัดการไปตามท่าน ถ้าเราทำตามนี้ เรื่องที่ร้ายก็กลายเป็นดีแล

ที่ปรึกษา

นายพจน์ สีเข้ม

วัฒนธรรมจังหวัดลพบุรี

ผู้จัดทำ

นางพิสมัย รุ่งเรือง

นักวิชาการเงินและบัญชีชำนาญการ
สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดลพบุรี

แหล่งอ้างอิงข้อมูล

<http://board.palungjit.com>

http://horoscope.thaiza.com/detail_67334.html

http://www.tlcthai.com/webboard/view_topic.php

<http://www.dekderm.com>